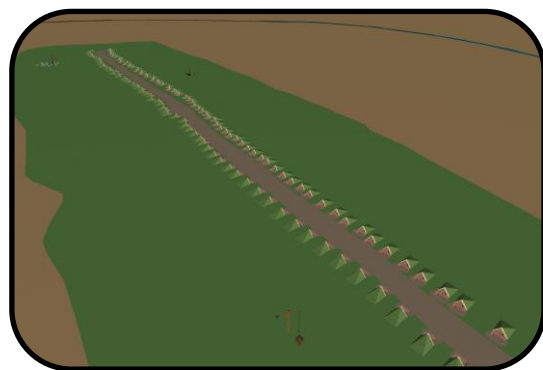
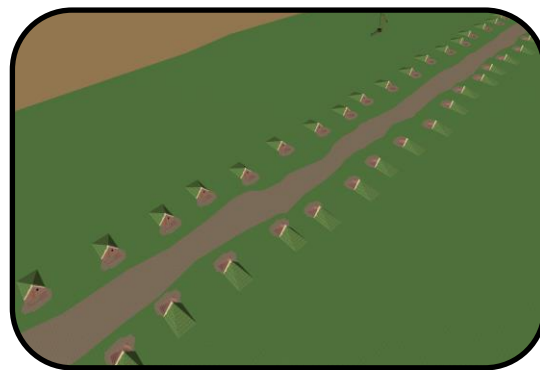

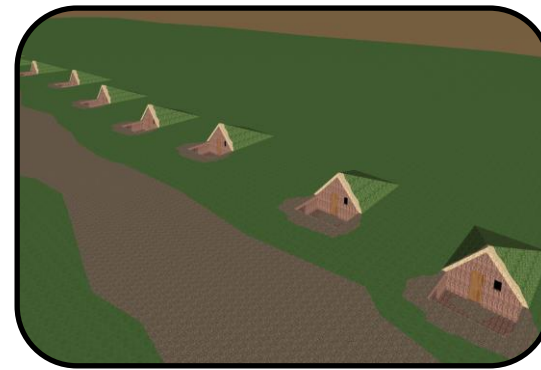
Pitvarošská pusta v prvom vojenskom mapovaní Uhorska (1763-1787)

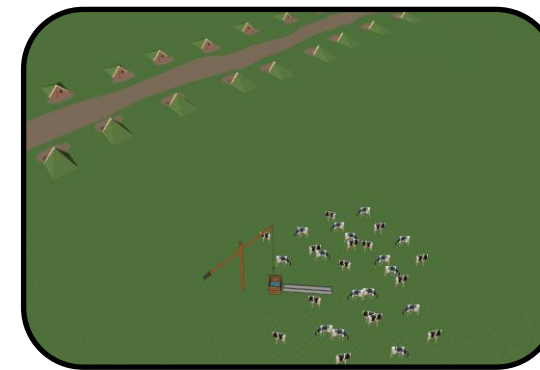
Druhý Pitvaroš, počítačový model

Vizualizácia pravdepodobnej podoby druhého Pitvaroša

Rozmiestnenie zemníc, počítačový model

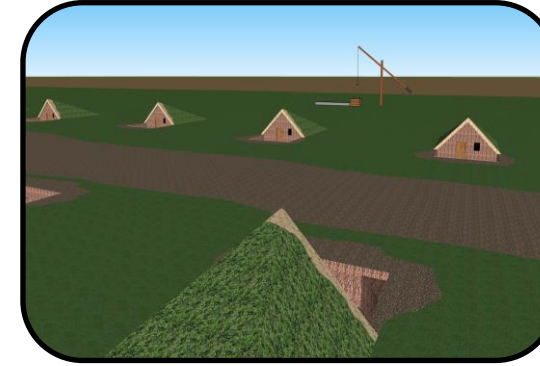
Druhý Pitvaroš, počítačový model

Pravdepodobná poloha druhého Pitvaroša (v červenom rámečku)

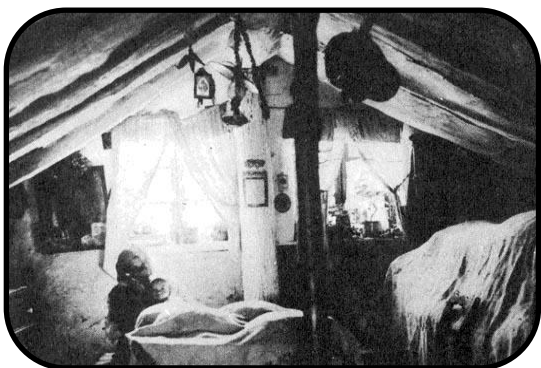
Plocha po druhom Pitvaroši v súčasnosti

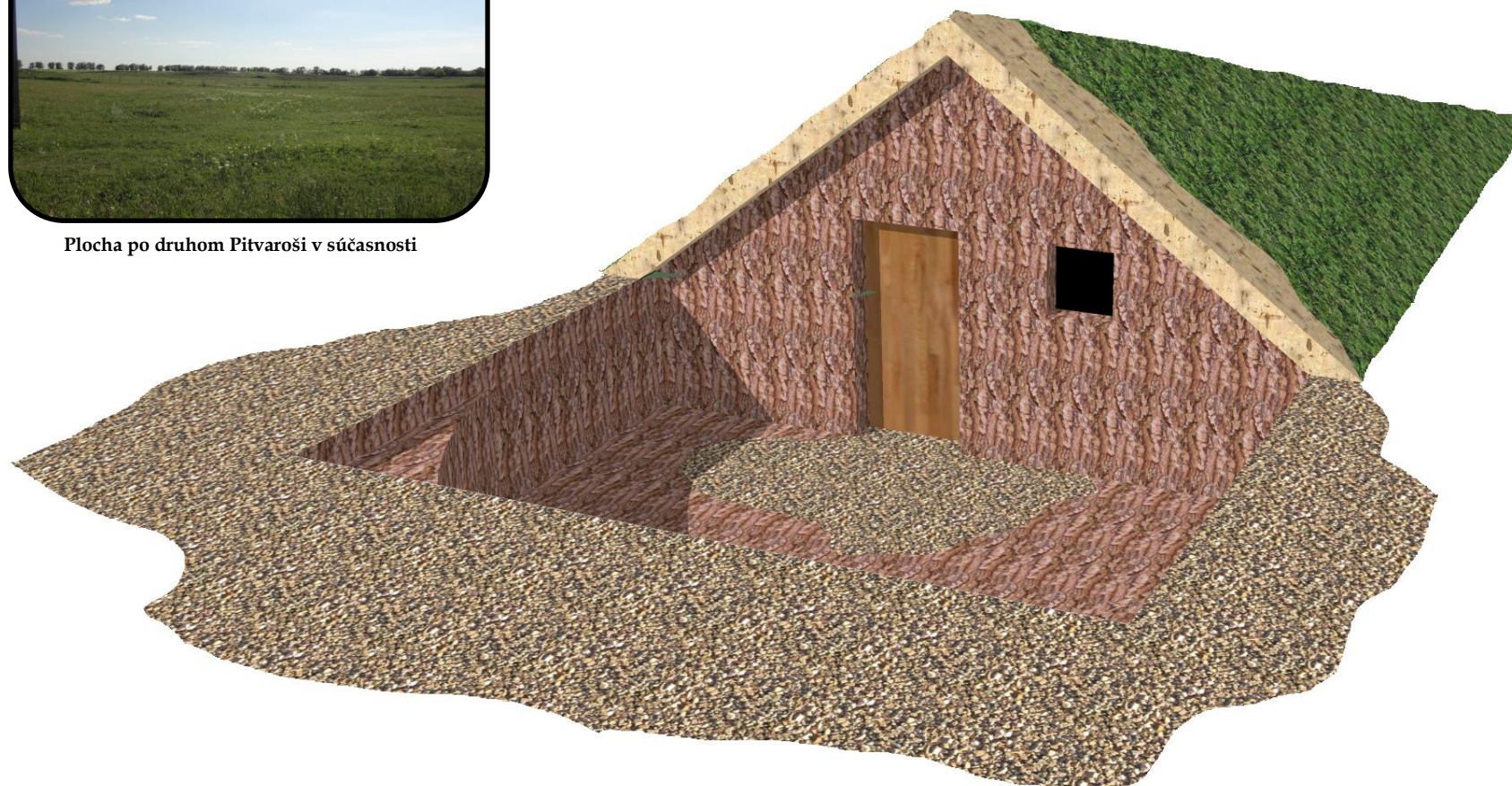
Rozmiestnenie zemníc, počítačový model

Zemnica na dobovej fotografii (Zdroj: internet)

Interiér zemnice na dobovej fotografii (Zdroj: internet)

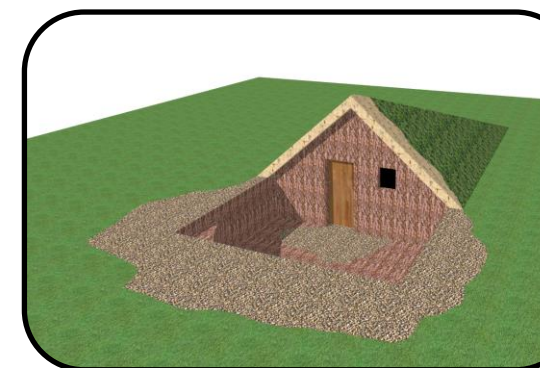

DRUHÝ PITVAROŠ

Michal Kožuch, 2017

Detailný pohľad na zemnicu, počítačový model

Detailný pohľad na zemnicu, počítačový model

Pitvaroš v minulosti vyzeral inak ako ho poznáme dnes. Súčasný Pitvaroš zvykne byť označovaný až ako tretí. Prvý Pitvaroš, podľa ktorého bola pomenovaná aj pusta ako pitvarošská nie je známe kedy presne vznikol, ako vyzeral a ani kedy zanikol. Osídlenie zaniklo pravdepodobne s príchodom Turkov. Pozostatky osady bolo v minulosti možné nájsť približne dva kilometre na západ od dediny. Pri orbe sa stávalo, že sa vyorali rôzne pozostatky po pôvodnom osídlení ako tehly a rôzne hrnce. Druhý Pitvaroš vznikol v poslednej etape osídľovania Dolnej zeme, a to na majetku kráľovskej komory. Založilo ju v marci v roku 1816 175 slovenských rodín z Nadlaku. V autentickom rukopise Jána Hronca (1873-1965) nachádzame o druhom Pitvaroši nasledovné: „Druhý Pitvaroš sa zakladal, ako spisy dosvedčujú, v roku 1816-16. Zakladali ho Slováci, keď cisár bol na Mezöhegyesi, starý Gemer bol rodený Nemeč z Dobšinej, tak išiel na Mezöhegyes pred cisára, v nemeckej reči ho prosil pokľachi, aby dostali zem na obrábanie to jest pitvarošskú pustatinu, ale cisár tejto Gemerihu žiadosti nevyhovel a miesto pitvarošskej dával voľáku basaršskú pustatinu. Táto, od cisára ponúkaná pustatina nebola k vôli ľudu a starý Gemer znovu išiel cisárovi kľachiaci prosíť aby vyhovel ľudu, Slovákom, aby dal tú zem o kerú oni prosia. Takže cisár aj vyhovel žiadosti. Aj to dal na papieri. Gemeru toto rozprával medzi ľuďom, čo je vo veci a dal na základe tomto Imrich Raksányi nadlacký učiteľ a Martin Stratinský tiež obyvateľ nadlacký, ale aj Gemeru musel byť Nadlačan v ten čas, tak pekne sa vystrojili k cisárovi prosíť o pitvarošskú pustatinu, ale Gemerimu ani chýrom nedali. Táto pitvarošská pustatina sa fahala od makovského chotára až po Kétegyházszy, takže na tejto pustatine veľa dedín sú postavené. Keď ho pitvarošania dostali, tak sa fahala od juhu od palotskiho a nadlackiho chotára až po komloušsky, tam po samú dedinu. Menoval sa Kis Komlouš viac ako 100 jujerov zemi komloušskej. Balážik, richtár pitvarošský, ho predal. Teraz je tam pasienok komloušanov. Dĺžka pitvarošského chotára činila aspoň 12 kilometrov, šírka od makovského chotára zo západu fahal sa na východ po Mezöhegyesszki chotár, činila 7-8 kilometrov. Takto stál prvý pitvarošský chotár. Tu na tejto zemi boli len pasáci, tu vypásali pečkania a nadlačania svoje statky, viac studňov nakopali pečkania po chotáre, takže aj dnes je z nich niekoľko.“ O tom, že sa osada rýchlo rozvíjala svedčí nasledovná štatistika. Po uzavretí zmluvy v roku 1816 žilo na pitvarošskej pustatine 175 rodín. Do roku 1830 počet obyvateľov vzrástol na 1280. Okolo roku 1820 chovali na Pitvaroši 154 volov, 203 dojníc, 170 jalovic, 155 teliat, 638 koní a 414 ošípaných (Zdroj: Brnula, M.: Pitvarošská kronika). Druhý Pitvaroš existoval do polovice 20 rokov 19. storočia, približne 10 rokov. Michal Hudák vo svojom rukopise o histórii druhého Pitvaroša píše: „Keďže tendencia zo strany eráru bola taká, že si mali želiari postaviť nové, riadne domy na povrchu zeme, začali pomaly tieto aj stavať a budovať už v nasledujúcich rokoch po roku 1826. Pomaly kládli základy dnešnej tretej dediny Pitvaroš. Zakladali ju na východ od starej dediny so zemnicami a fahá sa na sever. Tá dedina, v ktorej bývali v zemniciach, dostala meno stará dedina a tak aj porty blízko nej (na Malej ulici) sa dodnes takto volajú.“ Ako však vyzeral druhý Pitvaroš? Ján Hronec vo svojom rukopise uvádza spomienky potomkov prvých osadníkov nasledovne: „Druhý Pitvaroš dedinu zakladali od terajšej na západ sa osádzali ale 1 km. Tam jamy kopali do zemi, to boli ich príbytky, lebo bolo ďaleko chodiť domov. Tak si tam robili príbytky aj pre statok a to bolo všetko v zemi, strechy nemali. Najviac nepríjemností boli so statkom, keď sa obecný býk vyslobodil, ten pobehal aj de ľudia bývali, takže sa aj prepadol na ľudí. Teraz je tam pasienok, enu čiastku už aj orú a stopa je kde bol druhý Pitvaroš dedina aj ulice ako boli. Táto dedina dosť na veľkom priestore stála.“ Z prameňov sa dozvedáme, že tzv. druhý Pitvaroš bol tvorený zemnicami, ktoré boli usporiadané do jednej ulice. Presná podoba zemnic a usporiadanie domov sa však nedochovalo na žiadnom nákrese alebo v mape. Môžeme sa teda len domnievať ako asi mohli vyzeráť, resp. ako boli rozmiestnené. Pri vizuálnej podobe zemnic sme vychádzali z podôb zemnic uvedených v maďarskej literatúre (maď. putriház/veremház) aké sme našli na internete a prispôbili sme ich opisom, ktorý uvádzajú v svojich rukopisoch Ján Hronec, Michal Brnula a Michal Hudák. Autorom počítačovej vizualizácie pravdepodobnej podoby druhého Pitvaroša a zemnic je Michal Kožuch.

